

دیوید چیل

نگرشی جامعه‌شناختی به

خانواده‌ها در دنیای امروز

(پرفروش‌ترین کتاب سال ۲۰۰۸ در زمینه مطالعات خانواده)

ترجمه

محمد مهدی لیبی

با مقدمه‌ای از

دکتر باقر ساروخانی

سرشناسه: چیل، دیوید ج. ، ۱۹۴۵ - م. Cheal, David J.

عنوان و نام پدیدآور: خانواده‌ها در دنیای امروز (رهیافت تطبیقی، مقایسه‌ای) / دیوید چیل؛ ترجمه‌ی محمد مهدی لیبی؛ با مقدمه‌ای از باقر ساروخانی.

مشخصات نشر: تهران: شرکت نشر نقد افکار، ۱۳۸۸.

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۲۲۸ - ۰۰۹ - ۴

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

عنوان اصلی: Families in today's world: a comparative approach 2007

یادداشت: نمایه.

موضوع: خانواده

موضوع: خانواده - مطالعات میان فرهنگی

شناسه افزوده: لیبی، محمد مهدی، ۱۳۴۱ - مترجم

شناسه افزوده: ساروخانی، باقر، ۱۳۱۸ - مقدمه‌نویس

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۸ ۲ غ ۹ ج ۵۱۸ / HQ

رده بندی دیویی: ۳۰۶/۸۵

شماره کتابشناسی ملی: ۱۶۶۰۶۴۷

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، بعد از پیچ شمیران، کوچه نوبخت،

شماره ۲، طبقه همکف تلفن: ۷۷۶۰۳۲۱۲ - ۷۷۵۱۰۹۸۳

نشر افکار

www.neshreafkar.com

خانواده‌ها در دنیای امروز
دیوید چیل

مترجم: محمد مهدی لیبی

طرح جلد: جواد آتشیاری

حروفچین و صفحه‌آرا: ژیلآ آپند

لیتوگرافی: سحر؛ چاپ: مهارت؛ صحافی: مهرگان

تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه چاپ: اول؛ ۱۳۸۸

بها: ۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۲۲۸ - ۰۰۹ - ۴

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۵	 درباره کتاب
۷	 مقدمه
۲۱	 مقدمه مترجم
۲۷	 مقدمه مولف
۳۷	 مفهوم خانواده و ساختار آن
۶۵	 تعامل و معنا در خانواده
۸۳	 تقسیمات اجتماعی
۱۰۳	 تغییر اجتماعی
۱۲۵	 تغییرات جمعیت‌شناختی
۱۴۱	 خانواده، کار و پول
۱۶۵	 مراقبت از سالمندان
۱۸۳	 خشونت و بدرفتاری جنسی
۱۹۳	 شکل خانواده
۲۰۱	 پدر بودن و مادر بودن
۲۲۱	 تحول روابط خانوادگی
۲۲۷	 خویشاوندی
۲۷۲	 خانواده و دولت
۲۹۰	 منابع
۳۰۲	 نمایه

درباره کتاب

خانواده‌ها در دنیای امروز کتابی است که می‌تواند به‌عنوان یک منبع درسی برای دانشجویانی که مطالعاتی در زمینه جامعه‌شناسی خانواده در کشورهای مختلف دارند مورد استفاده قرار گیرد. در این کتاب موضوعات اصلی جامعه‌شناسی خانواده مورد بحث قرار گرفته است.

در این زمینه مولف کتاب به شیوه‌ای ساده و روان جدیدترین رهیافت‌ها را ارائه نموده است. مباحث این کتاب از تعریف خانواده و ساختارهای خانواده آغاز و تا خانواده و دولت ادامه می‌یابد. دیوید چیل^۱ سعی کرده تا با نشان دادن تنوع اشکال خانواده و مفهوم مادر بودن در سراسر جهان تصویر جامعی از این موضوع ارائه نماید.

بسیاری از این مباحث به زندگی خانوادگی در دنیای امروز می‌پردازد با این حال دیوید چیل سعی می‌کند تحولات تاریخی این مفهوم را از گذشته تا حال نشان بدهد.

آنچه این کتاب را به‌عنوان یک متن درسی ارزشمند می‌سازد توجه خاص مؤلف به تنوع اشکال خانواده و الگوهای فکری و رفتاری آن در سطح جهان است. بنابراین می‌توان این کتاب را مرجعی مهم برای دانشجویان جامعه‌شناسی، مطالعات خانواده و مسائل جهانی دانست.

دیوید چیل در حال حاضر استاد جامعه‌شناسی دانشگاه وینی‌پگ^۱ کانادا است. حوزه اصلی مطالعات او نظریه‌های جامعه‌شناسی و جامعه‌شناسی خانواده است. از او قبلاً کتاب‌های جامعه‌شناسی زندگی خانوادگی^۲ (۲۰۰۲) به‌عنوان مؤلف و خانواده: مفاهیم انتقادی^۳ (۲۰۰۳) به‌عنوان ویراستار منتشر شده است.

مترجم کتاب، محمدمهدی لبیبی، متولد ۱۳۴۱ در شهر کرمان است. او لیسانس خود را در رشته علوم اجتماعی از دانشگاه تهران اخذ کرد و فوق‌لیسانس را نیز در رشته جمعیت‌شناسی در همین دانشگاه به پایان رساند، لبیبی در حال حاضر دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی تهران است، از او قبلاً کتاب‌های زندگی و مرگ مؤلف (تألیف)، جامعه‌شناسی جرائم خشن (تألیف) و لیبرال دموکراسی، آرزویی ناتمام (تألیف) توسط همین انتشارات منتشر شده است.

1 . University of Winnipeg

2 . Sociology of family life

3 . Family: critical concepts

مقدمه

جهان امروز شاهد عظیم‌ترین تحولات تاریخی است؛ جابجائی توده‌های عظیم جمعیت در سطح جغرافیایی، با بردی بسیار گسترده، هرگز در تاریخ بشر دیده نشده بود. پدران ما، تجربه شهرهای غول‌آسا را نداشتند.

با پیدایش شهرهای بزرگ، شاهد رفتن انسان به اعماق زمین و آسمانیم. مهاجرت دسته‌جمعی زنان به بیرون از خانه و تسخیر فضاهای اجتماعی توسط آنان از دیگر حوادث بی‌سابقه و تاریخی جهان امروز است. این حادثه، چنان آثاری بر جای گذاشت که امروزه می‌توان قرن بیست و یکم را قرن زنان نامید.

رشد بی‌سابقه جمعیت را نیز باید از حوادث تاریخی جهان امروز بدانیم. به‌همان سیاق، کوچک شدن جهان و همسایگی کشورهای دوردست و به تبع آن، آزادی انسان امروز از اسارت زمان و مکان در تمامی طول تاریخ بی‌سابقه بوده است. دهکده جهانی، راه به تاریخ گشود و انسان توانست پیام و حضور خود را در یک اپسیلم زمانی در جای‌جای جهان تحقق بخشد.

خانواده، دقیق‌ترین و شفاف‌ترین نهاد اجتماعی است که حوادث بزرگ و تاریخی جهان را انعکاس می‌دهد. بدرستی باید گفت، خانواده همپای جامعه حرکت می‌کند. حال، باید دید، در این جهان پرتلاطم، خانواده چگونه تعریف می‌شود؟ سخن اصلی این کتاب نیز همین است.

بعضی از ویژگی‌های خانواده در جهان امروز را می‌توان این‌گونه برشمرد:

۱- انفجار نقش‌ها^۱

در گذشته، خانواده همانند خود جامعه بود. در عصر توت‌م، کل جامعه (کلان) مترادف با خانواده بود، آرام آرام و در طی قرون، خانواده کوچک شد و جزئی از جامعه کلان به حساب آمد. این عصر را عصر خانواده گسترده می‌شناسند. نقش‌های وسیع این نوع خانواده (خانواده گسترده) که بیشتر با عصر کشاورزی قرین است، بسیارند، بعضی از آنان چنین‌اند:

۱-۱- نقش تولید - مصرفی

خانواده گسترده، هم به تولید و هم به مصرف می‌پرداخت و به‌نوعی خودکفائی^۲ دست یافته بود. این خودکفائی، زمانی‌که به حداکثر می‌رسید، خودبسندگی^۳ را فراهم می‌آورد و از آن، بزعم دورکیم همبستگی مکانیکی^۴ پدید می‌آمد. در جامعه جدید، چنین نیست.

خانواده واحد تولید نیست^۵ و از آن قشری خاص از جمعیت پدید نمی‌آید که در اصطلاح آمارشناسان کارکنان خانوادگی‌ها خوانده می‌شود. منظور کسانی است که در خانه

۱ . Role explosion

۲ . Self - sufficiency

۳ . Autarchy

۴ . Mechanical solidarity

۵ . در روستاها و عشایر، هنوز هم آثاری از آن بچشم می‌خورد. یک خانواده روستایی زمین را کشت می‌کند، سپس همگی از محصول آن مصرف می‌نمایند. در یک خانواده عشایری، خانواده به تولید شیر، پنیر و غیره می‌پردازد و جزئی از آن را در برابر دریافت دیگر مایحتاج خود می‌فروشد یا مبادله می‌کند.

و زیر نظر پدر کار می‌کنند. برای آنان، پدر هم والد است، هم پدر است (که حضانت کودک را بر عهده دارد) هم کارفرما و هم رئیس.

۱-۲- نقش نیمه مصرفی

در بسیاری از موارد خانواده‌های جدید، به‌نوعی، نیمه مصرفی^۱ نیز هستند، زیرا:

- جزئی از مصرف را در بیرون از خانه انجام می‌دهند، به عنوان مثال، اکثراً نهار آنان در اداره صرف می‌شود.

- در مواردی چند، شستشوی البسه نیز در خارج از خانه صورت می‌گیرد.

- در اکثر موارد، حتی زمانی که قرار است غذا در خانه طبخ شود، مواد آماده آن از بیرون تهیه می‌شود.

۲- دولتی شدن

منظور ورود دولت به خانه‌هاست؛ دولت هزاره سوم، به‌نوعی دولت همه جا حاضر^۲ است حضور آن در خانواده از همه جا بیشتر و گسترده‌تر است؛ بعضی از جهات که برجستگی حضور دولت در خانواده را نشان می‌دهد، بدین قرارند:

۲-۱ کارکردهای کمی

دولت هزاره سوم، در خصوصی‌ترین کارکردهای خانواده نیز وارد می‌شود؛ به چند صورت:

1 . Semi - consumption
2 . Omni present

۲-۱-۱- قبض

هدف در این شرایط کاهش جمعیت است. بنابراین بصورت مختلف، دولت‌ها، در این جهت اقدام می‌کنند، این اقدامات می‌تواند شامل اقدامات قانونی و تبلیغاتی باشد.

در اقدامات قانونی، دولت‌ها برای کاهش جمعیت قانون وضع می‌کنند. به هر خانواده، جیره فرزندآوری^۱ می‌دهند. نظیر دولت چین که در آن هر خانواده، صرفاً می‌تواند، یک فرزند داشته باشد. دولت‌ها برای کاهش جمعیت با اقداماتی تبلیغاتی، کوشش می‌کنند، به کمک اقناع^۲ به هدف خود دست یابند. یعنی فرزندآوری کمتر را درونی^۳ سازند. وسایلی چون فیلم، نوار و در این زمینه بکار گرفته می‌شود، لیک، از این بالاتر، رسانه‌های دولتی در این جهت به الگوسازی^۴ دست می‌زنند و الگوی خانواده خوب و موفق را خانواده‌ای با دو یا حداکثر سه فرزند معرفی می‌کنند.

سوم آنکه دولت‌ها، در این جهت، از شیوه‌های نردبانی یا ترجیحی^۵ استفاده می‌کنند. به‌عنوان مثال، به خانواده‌های بزرگ (بیش از سه فرزند) سهمیه و یارانه نمی‌دهند؛ تا خانواده، خود به تنظیم درونی یا خودتنظیمی^۶ پردازد و الگوی دولتی را پذیرا گردد.

۲-۱-۲- بسط

دولت‌ها، در بعضی از موارد و آنجا که ضروری است، به بسط خانواده نیز می‌پردازند. نظریه‌های بسط در دو صورت تحقق می‌یابد:

- 1 . Procreation
- 2 . Persuasion
- 3 . Internalization
- 4 . Pattern Building
- 5 . Preferential
- 6 . Self-regulation